ಡಾ॥ ಸೂರ್ಯನಾಥ ಕಾಮತ್

ಕರ್ನಾಟಕದ ೧೮೫೭-೫೮ರ ಬಂಡಾಯ: ಒಂದು ಹೊಸ ಅಧ್ಯಾಯ

೧೮೫೭–೫೮ರ ಮಹಾಬಂಡಾಯ ಭಾರತದಲ್ಲೆಲ್ಲ ನಡೆದಿರಲು ಅದರ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿ ಹಲಗಲಿ, ಸುರಪುರ, ನರಗುಂದ ಹಾಗೂ ಗದಗು-ಕೊಪ್ಪಳಗಳಲ್ಲಿ ಕೇಳಿಬಂದದ್ದು ಸರ್ವವಿದಿತ. ಉತ್ತರಕನ್ನಡದ ಸೂಪಾ ಹಾಗೂ ಅದರ ಗಡಿಯ ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಖಾನಾಪುರಗಳಲ್ಲಿ ಇದೇ ಸರಣಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬಂಡಾಯ ೧೮೫೮-೫೯ರಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ದೀರ್ಘಕಾಲ ನಡೆಯಿತು. ಕುಮರಿ ಕೃಷಿಯ ಮೇಲೆ ಹೇರಿದ ಇತಿಮಿತಿ, ಹೆಚ್ಚಿದ ಭೂಕಂದಾಯ ಹಾಗೂ ಉಪ್ಪಿನ ಬೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಆದ ಹೆಚ್ಚಳ ಈ ಬಂಡಾಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಎಂದು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ದಾಖಲೆಗಳು ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಸೂಚಿಸಿವೆ.[1] ಆದರೆ ಉತ್ತರಕನ್ನಡದ ಸ್ಪೆಶಲ್ ಕಮಿಶನರ್ ಜಿ. ಎ. ಬಲ್ಲಾರ್ಡ್ ಈ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆದು, ಮರಾಠದ ಸ್ವಪಂಗಡ ಪ್ರೇಮ, ಪ್ರಕ್ಷುಬ್ಧ ನಿಲುವು ಹಾಗೂ ಈಶಾನ್ಯ ಪ್ರಾಂತ(ಈಗಿನ ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶ)ದಲ್ಲಿ ಆದ ಬಂಡಾಯಗಳಿಂದ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡ ಇರುಸು ಮುರುಸಿನ ನೆರಳುಗಳಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತರಾದ ಕೆಲವು ದೇಸಾಯಿಗಳು ನಾಯಕತ್ವ ವಹಿಸಲು ಮುಂದಾದುದೇ ಈ ಬಂಡಾಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣ, ಹಾಗೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಸಾವಂತ ಮನೆತನದ ಹೆಸರಿನ ಆಕರ್ಷಣೆ ಇದ್ದೇ ಇದೆ, ಎಂದು ಈ ಅಧಿಕಾರಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ಸ್ವಚ್ಛಂದ ವರ್ತನೆಗಾಗಿಯೇ ಇವರ ಅನುಯಾಯಿಗಳಾಗಲು ಸಿದ್ಧರಾಗಿರುವ ಕೆಳವರ್ಗಗಳ ಪೋಲಿ ಜನರು ಇದ್ದೇ ಇದ್ದರು, ಎಂದು ಆತ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾನೆ.

"ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ದೇಶದ ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ರೈತರಿಗೆ ಸರಕಾರದ ಅಸ್ತಿತ್ವವು ಒಂದು ರೀತಿಯ ಕಟ್ಟುಕತೆಯಿದ್ದಂತೆ ('myth'). ಒಂದು ಐರೋಪ್ಯ ಮುಖವಾಗಲೀ ಒಂದು ಬಿಳಿಯ ಸಮವಸ್ತ್ರವಾಗಲೀ ಅವರ ನಡುವೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಅಪರೂಪವಾಗಿ, ತಹಶಿಲ್ದಾರನಂಥ ಗಣ್ಯನ ಭೇಟಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ತೀರ ಅಪರೂಪ–ಒಬ್ಬ ಚೌಕಿದಾರ ಮತ್ತು ಅವನ ಕೋಲುಕಾರರೇ ಅವರು ಕಾಣುವ ಸರಕಾರದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳು," ಎಂದು ಈ ಅಧಿಕಾರಿ ವಿವರಣೆಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾನೆ.

ಉತ್ತರಭಾರತದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಬಂಡಾಯ ಈ ಬಂಡಾಯಕ್ಕೆ ಪ್ರೇರಣೆ ನೀಡಿತ್ತೆಂಬ ಸಂಗತಿ ಈ ಅಧಿಕಾರಿಯ ಪತ್ರದಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟ. ಅಲ್ಲದೆ, ಬಂಡಾಯದ ನಾಯಕರಾಗಿದ್ದ ಸಾವಂತ ಬಂಧುಗಳು ಪೋರ್ತುಗೀಸರಿಗೆ ಪತ್ರ ಬರೆದು ಉತ್ತರಭಾರತದಿಂದ ನಾನಾಸಾಹೇಬ ಪೇಶ್ವೆಯ ಸೈನ್ಯ ಬರಲಿದೆ, ತಾವು ಅವರ ಪರವಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೇವೆ ಎಂದಿರುವರಲ್ಲದೆ, ಪೋರ್ತುಗೀಸರು ಇಂಗ್ಲಿಷರ ವಿರುದ್ಧ ತಮಗೆ ನೆರವಾದಲ್ಲಿ ನಾನಾಸಾಹೇಬನು ಬಂದಾಗ ಅವನಿಂದ ಪೋರ್ತುಗೀಸರಿಗೆ ಹಾನಿಯಾಗದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಾಗಿ ಆಶ್ವಾಸನೆ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ.[2]

ಬಂಡಾಯದ ನಾಯಕತ್ವ ವಹಿಸಿದವರು ಸಾವಂತ

1. ಜ್ಯುಡಿಶಿಯಲ್ ಡಿಪಾರ್ಟ್‌ಮೆಂಟ್, ಸಂಖ್ಯೆ ೧೨, ೫-೧-೧೮೫೯
2. ಅದೇ

ವಾಡಿಯ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕನ ಗಣ್ಯ ಆಸ್ಥಾನಿಕ ಫೋಂಡ್ ಸಾವಂತನ ಮಕ್ಕಳು. ಫೋಂಡ್ ಸಾವಂತನು ೧೮೪೪ ರಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರ ವಿರುದ್ಧ ಸಾವಂತವಾಡಿಯಲ್ಲಿ ವಿಫಲ ಬಂಡಾಯ ಹೂಡಿದ್ದ. ಅವನ ಕೆಲವು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಗೋವೆಯಲ್ಲಿ ನಜರ್‌ಬಂಧಿಯಲ್ಲಿ ಇಡಲಾಗಿತ್ತು. ಇವರಲ್ಲಿ ಮೂವರು–ನಾನಾ, ಬಾಬಾ ಮತ್ತು ಹನುಮಂತ–ತಮ್ಮ ಕೆಲವು ಅನುಯಾಯಿಗಳೊಡನೆ ಗೋವೆಯಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದು ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲಾ ಖಾನಾಪುರ ತಾಲ್ಲೂಕು ಹಾಗೂ ಮುಂದೆ ಉತ್ತರಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸೂಪಾ ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳಲ್ಲಿ ಬಂಡಾಯ ಹೂಡಿದರು. ಗೋವೆಯ ಒಬ್ಬ ಗಣ್ಯ ಜಾಗಿರುದಾರ ದೀಪಾರಾಣೆ ಇವರಿಗೆ ಬೆಂಬಲ ನೀಡಿದ್ದ.[3] ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್ (೧೮೮೪) ಹೇಳುವಂತೆ,[4] ಮೊದಲು ಫೆಬ್ರವರಿ ಆರಂಭಕ್ಕೆ ಇವರು ತಳೇವಾಡಿ ಚೌಕಿಯನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿ, ವರ್ಕುಂಡಹಳ್ಳಿಯನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿ, ದುದವಾಳದಲ್ಲಿನ ಸುಂಕದಕಟ್ಟೆ (ಕಸ್ಟಮ್ಸ್ ಹೌಸ್) ಸುಟ್ಟರು. ಸುಮಾರು ೧೦೦ ರಿಂದ ೨೦೦ರ ಈ ತಂಡ ತಳೇವಾಡಿ ಘಟ್ಟ(ಪಾಸ್)ವನ್ನು ತಮ್ಮ ಸುಪರ್ದಿಯಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ದರ್ಶನಿಗುಡ್ಡವನ್ನು ತಮ್ಮ ನೆಲೆಯಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿತು. ೨೯ನೇಯ ನೇಟಿವ್ ರೆಜಿಮೆಂಟ್‌ನ ಒಂದು ತುಕಡಿಯನ್ನು ಮೆಜರ್ ನಟ್ಟ್ ಎಂಬಾತನ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಕಳುಹಿಸಿರಲು ಒಬ್ಬ ದೇಶೀಯ ಅಧಿಕಾರಿ ಇದರ ಜೊತೆ ನಡೆದ ಘರ್ಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಅಸುನೀಗಿದ. ಈ ಪ್ರದೇಶದ, ಹಿಂದೆ ಗಣ್ಯರಾಗಿದ್ದು ಆಗ ಅಧಿಕಾರ ಕಳೆದುಕೊಂಡ, ಫಡ್ನಿಸ್ ಮನೆತನದ ರಾಘೋಬಾ, ಚಿಂತೋಬಾ ಹಾಗೂ ಶಾಂತ ಎಂಬ ಮೂವರು ಸೋದರರು ಹಾಗೂ ಗುಣಬಾ ಶೆಣವಿ ಎಂಬ ಒಬ್ಬಾತ ಇದರ ಜೊತೆ ಸೇರಿಕೊಂಡರು. ಮುಂದೆ ಮಾರ್ಚ್ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಸೂಪಾ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಇವರ ಚಟುವಟಿಕೆ ಹೆಚ್ಚಿತು. ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯು ಆಗ ಕೆನರಾ ಎಂಬ ಅಖಂಡ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಸೇರಿದ್ದು ಅದು ಮದ್ರಾಸ್ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದು, ಅಲ್ಲಿನ ಅಡವಿಗಳು ಹೆಚ್ಚು ದಟ್ಟವಾಗಿದ್ದುವು. ಆಗಲೇ ವಿಶೇಷ ಕಮೀಶನರ್ ಸೂಚಿಸಿದಂತೆ, ಅಲ್ಲಿ ಸರಕಾರದ ಹಿಡಿತ ತೀರ ಸಡಿಲ. ದೂರದ ಮದ್ರಾಸ್‌ನ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದರಿಂದ ಕೇಂದ್ರದ ಹಿಡಿತವೂ ದುರ್ಬಲ. ದಟ್ಟಡವಿಯಾಗಿದ್ದುದೂ ಸಿದ್ದಿಗಳಂಥ ಸಾಹಸವೃತ್ತಿಯ ವನವಾಸಿ ಜನ ಅವರಿಗೆ ಸಹಕಾರಿಗಳಾಗಿ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದುದೂ ಇನ್ನೊಂದು ಅನುಕೂಲ. ಹೀಗಾಗಿ ಸೂಪಾ ತಾಲೂಕೇ ಇವರ ಮುಂದಿನ ಚಟುವಟಿಕೆಯ ಮುಖ್ಯ ಕೇಂದ್ರವಾಯಿತು. ಬಾಬಾ ಸಾವಂತನ ನಾಯಕತ್ವದ ಬಂಡುಗಾರರು ಸೂಪಾ ತಾಲೂಕಿನ ದೊತರ್ಪಾದ ಚೌಕಿದಾರ ಭುಜಂಗರಾಯನನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿ ಅವನಲ್ಲಿದ್ದ ೮೦ ರೂಪಾಯಿಯಷ್ಟು ಸರಕಾರೀ ಹಣವನ್ನು ದಿನಾಂಕ ೧೨-೩-೧೮೫೮ರಂದು ಸುಲಿಗೆ ಮಾಡಿದರು.[5] ಅವರು ಮುಂದೆ ಸೂಪಾ ತಾಲೂಕಿನ ಹಲವು ಚೌಕಿಗಳನ್ನು ಸುಟ್ಟು ಚೌಕಿದಾರರನ್ನು ಬಂಧಿಸಿದರು. ಸೋಮಲಿಂಗ ದೇವಸ್ಥಾನ ಎಂಬಲ್ಲಿ (ಖಚಿತ ಸ್ಥಳ ತಿಳಿಯದು) ಒಂದು ಭಾರೀ ಹೋರಾಟ ನಡೆದು ಒಬ್ಬ ಬಂಡುಕೋರ ಸರದಾರ ಅಲ್ಲಿ ತೀರಿಕೊಂಡ, ಹಾಗೂ ದಾಂಡೇಲಿ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಅಂತೂಸಿದ್ದಿಯೆಂಬ ಬಂಡುಕೋರನ ಜೊತೆ ಹೋರಾಟ ಆಯಿತು.[6] ಈ ಬಂಡಾಯದ ಇತರ ವಿವರಗಳು ತಿಳಿದು ಬರದಿದ್ದರೂ ಸೂಪಾ ತಾಲೂಕಿನ ಪಶ್ಚಿಮಭಾಗವೆಲ್ಲ ಸಾವಂತ ಸೋದರರ ವಶವಿತ್ತೆಂದು ವಿಶೇಷ ಕಮಿಶನರ್ ಬಲ್ಲಾರ್ಡ್ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.[7] ಅವರು ಜನರ ಒಲವು ಗಳಿಸಲು ಯತ್ನಿಸಿದ್ದರೆಂದು ಮುಂದಣ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ವರದಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತವೆ. ಬ್ರಿಗೇಡಿಯರ್ ಫಿಜೆರಾಲ್ಡ್ ಉತ್ತರಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆ ಮಾಡಿದ. ಬಹುಪಾಲು ಜನರನ್ನು, ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಸಾವಂತ ಸೋದರರು ಹಾಗೂ ಅವರ ಅನುಯಾಯಿಗಳಾದ ಒಟ್ಟು ಗೋವೆಯ ಜನರನ್ನು ಬಂಧಿಸಿ ಪೋರ್ತು-

3. ಎಡ್ಮಿನಿಸ್ಟ್ರೇಟಿವ್ ರಿಪೋರ್ಟ್ ಆಫ್ ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರೆಸಿಡೆನ್ಸಿ, ೧೮೫೮-೫೯, ಪು. ೭೨
4. ಕ್ಯಾಂಪ್‌ಬೆಲ್ (ಸಂ.) : ಬೆಳಗಾವಿ ಡಿಸ್ಟ್ರಿಕ್ಟ್ ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್, ೧೮೮೪
5. ಜ್ಯುಡಿಶಿಯಲ್ ಡಿಪಾರ್ಟ್‌ಮೆಂಟ್, ಸಂಖ್ಯೆ ೪, ೪-೧-೧೮೫೯
6. ಅದೇ, ಸಂಖ್ಯೆ ೭೮೫, ೧-೩-೧೮೫೯
7. ಅದೇ, ಸಂಖ್ಯೆ ೪

ಗೀಸರು, ಅವರುಗಳ ಕುಟುಂಬೀಯರ ಸಹಿತವಾಗಿ ೧೦೦ಕ್ಕೂ ಮೇಲ್ಪಟ್ಟು ಜನರನ್ನು ತಿಮೋರ್ ದ್ವೀಪಕ್ಕೆ ನವೆಂಬರ್‌ನಲ್ಲಿ ಗಡೀಪಾರು ಮಾಡಿದರು.[8] ಇತ್ತ ಉತ್ತರಕನ್ನಡ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ೨೩ ಬಂಧಿತರನ್ನು ಜಂಟಿ ಮ್ಯಾಜಿಸ್ಟ್ರೇಟ್ ಜೆ. ರಾಬಿನ್ಸನ್ ವಿವಿಧ ಅವಧಿಯ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸಿದ್ದೂ, ಸ್ಪೆಶಲ್ ಕಮಿಶನರ್ ಜ.ಎ.ಬಲ್ಲಾರ್ಡ್ ಇತರ ೩೪ ಜನರನ್ನು ಇದೇ ರೀತಿ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸಿದ್ದೂ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಇವರೆಲ್ಲರ ಹೆಸರಗಳ ಪಟ್ಟಿಯೂ ಇದೆ.[9] ಇವರಲ್ಲಿ ೩೪ ಜನರನ್ನು ಅಂಡಮಾನ್ ದ್ವೀಪಕ್ಕೂ, ೨೩ ಜನರನ್ನು ಚೆಂಗಲ್ಪಟ್ ಜೈಲಿಗೂ ಕಳುಹಿಸಿದ್ದರು. ಇವರುಗಳ ಹೆಸರಿನ ಪಟ್ಟಿಯಿದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಧಾರವಾಡ ಜೈಲಿನಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿ ಬಂಧಿಸಿಟ್ಟ ೪೬ ಜನರ ಉಲ್ಲೇಖವೂ ಇದೆ. "ಅವರನ್ನು ಕರಾವಳಿಗೆ ಕಳುಹಿಸುವುದು ಅಸಾಧ್ಯವಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಹಾಗೂ ಉತ್ತರಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಭದ್ರಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ಇಡಲಾಗದ್ದರಿಂದ ಅವರನ್ನು ಧಾರವಾಡಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಲಾಗಿತ್ತು", ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.[10] ಇದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿನ ಸರಕಾರಿ ಯಂತ್ರ ಎಷ್ಟು ದಯನೀಯ ದುರ್ಬಲ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಇತ್ತೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.

೧೮೫೯ರಲ್ಲಿ ಬಂಡಾಯ ಎರಡನೇಯ ಹಂತ ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಫೆಬ್ರವರಿ ೨೭ಕ್ಕೆ ಸಿದ್ದಿ ಬಸ್ತ್ಯಾಂವ್ ಎಂಬಾತನ ನಾಯಕತ್ವದಲ್ಲಿ ಕಾಲಿನದಿ ದಂಡೆಯ ವಡ್ಡರ ಮನೆ ಗ್ರಾಮದ ಮೇಲೆ ದಾಳಿಮಾಡಿ ಒಬ್ಬ ಶ್ರೀಮಂತ ರೈತನ ಮನೆ ಲೂಟಿ, ನದಿ ದಾಟಿ ಇತರ ಹಲವು ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಲೂಟಿ, ಬಿಕ್ಕು ಬಂಡಾರಿ ಎಂಬಾತನಿಗೆ ಮರಣದಂಡನೆಯಾಗಲು ನೆರವಾದ ಪೆನೋಳಿ ಗ್ರಾಮದ ಇಬ್ಬರ ಸೆರೆ, ಇದೆಲ್ಲವೂ ಹಲವು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು.[11] ಏಪ್ರಿಲ್ ೭ಕ್ಕೆ ಗೋವೆಗೆ ಹೊರಟ ಯಲ್ಲಾಪುರದ ಮುನ್ಸಿಫನ ಮೇಲೂ ದಾಳಿ ಮಾಡಿದರು.[12] ತಂಡದ ನಾಯಕ ಸಿದ್ದಿ ಬಸ್ತ್ಯಾಂವ್ ಮತ್ತು ಜೆನೋವ್ ಸೋದರರು ದಾಂಡೇಲಿ ಬಳಿಯ ಪಣಸೋಳ್ಳಿಯವರು, ಅವರ ಜೊತೆ ಹಲವು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೂ ಇದ್ದಾರೆ, ಎಂದು ಜಂಟಿ ಮ್ಯಾಜಿಸ್ಟ್ರೇಟ್ ರಾಬಿನ್‌ಸನ್ ನೀಡಿದ ವರದಿ ಹೇಳುತ್ತದೆ.[13] ಇವರ ಸಂಖ್ಯೆ ೬೦, ಗೋವಾ ಗಡಿಯಿಂದ ಇವರ ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆ ನಡೆಯುತ್ತದೆ, ಎಂದು ಹೇಳುವ ಇನ್ನೊಂದು ವರದಿಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಸಿದ್ದಿ ಬಸ್ತ್ಯಾಂವ್‌ನ ಬಂಧನಕ್ಕೆ ೧೦೦೦ ರೂ. ಬಹುಮಾನ ಘೋಷಿಸಲಾಗಿದ್ದು, ಹಿಂದಿನ ಬಂಡಾಯದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ನೆರವಾದವರ ಮೇಲೆ ಸೇಡು ತೀರಿಸುವ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಅವರು ಮಗ್ನರಾಗಿದ್ದು "ಸಾವಂತ ಸೋದರರಂತೆ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಜನರನ್ನು ಸಮಾಧಾನದಿಂದ ನೋಡುವ ಬದಲು ತಮ್ಮ ಶಕ್ತಿಯನ್ನೆಲ್ಲ ಬಳಸಿ ಸೇಡಿನಿಂದ ಹಾಗೂ ಲೂಟಿ ಗಳಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಮಗ್ನರಾಗಿದ್ದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ", ಎಂದು ಇನ್ನೊಂದು ವರದಿ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಸ್ಥಳೀಯ ಜಂಟಿ ಮ್ಯಾಜಿಸ್ಟ್ರೇಟನ ನೊಂದ ಜನರಿಗಾಗಿ ೧೦೦ ಎಕ್ರೆಯಷ್ಟು ಕುವರಿ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟನು.[14] ಶಾಂತಿ ಸ್ಥಾಪನೆಗಾಗಿ ತಿಂಗಳಿಗೆ ತಲಾ ರೂಪಾಯಿ ಐದು ಪಗಾರ ನೀಡಿ ೧೦೦ ಶೇತ್ ಸಂದಿಗಳನ್ನು ಜಂಟಿ ಮ್ಯಾಜಿಸ್ಟ್ರೇಟ್ ನೇಮಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದು ದೀಪುರಾಣೆ ಬಂಡಾಯಗಾರರಿಗೆ ನೆರವು ನೀಡುತ್ತಿರುವ ವಿಚಾರವೂ ಆತನ ಪತ್ರದಲ್ಲಿದೆ.[15]

ಸಾವಂತ ಸೋದರರ ಭಾವ ಅಣ್ಣಾಮಾನಗಾಂವಕರ ಹಾಗೂ ಗೋವೆಯ ಸಾಖಳಿಯ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನಾದ ಫೊಂಡು ಕಾಬ್ ಎಂಬವನೂ ಈ ಬಂಡಾಯದ ನಾಯಕರು,

8. ಗೋವೆಯ ಗವರ್ನರನ ಪತ್ರ, ದಿನಾಂಕ ೫-೫-೧೮೫೯ ; ಜುಡಿಶಿಯಲ್ ಡಿಪಾರ್ಟ್‌ಮೆಂಟ್ ಪ್ರಾಸಿಡಿಂಗ್ಸ್‌ನಲ್ಲಿ ಇದ್ದಂತೆ; ಎಡ್ಮಿನಿಸ್ಟ್ರೇಟಿವ್ ರಿಪೋರ್ಟ್, ೧೮೫೮-೫೯, ಪು. ೬೨
9. ಜ್ಯುಡಿಶಿಯಲ್ ಡಿಪಾರ್ಟ್‌ಮೆಂಟ್, ಸಂಖ್ಯೆ ೮೦, ೨೧-[illegible]-೧೮೫೯
10. ಅದೇ, ಸಂಖ್ಯೆ ೫೯೫, ೩೦-೪-೧೮೫೯
11. ಅದೇ, ಸಂಖ್ಯೆ ೩೪೭, ೧೬-೩-೧೮೫೯
12. ಅದೇ, ಸಂಖ್ಯೆ ೫೬೬, ೨೬-೪-೧೮೫೯
13. ಅದೇ, ಸಂಖ್ಯೆ ೩೪೭, ೧೬-೩-೧೮೫೯
14. ಅದೇ, ಸಂಖ್ಯೆ ೪೯, ೧೨-೪-೧೮೫೯
15. ಅದೇ, ಸಂಖ್ಯೆ ೫೬೬, ೨೬-೪-೧೮೫೯

ಇದಲ್ಲದೆ ಫಡ್ನಿಸ್ ಸೋದರರಾದ ರಾವ್‌ಬಾ (ರಾಘೋಬಾ), ಚಿಂತೋಬಾ ಹಾಗೂ ಶಾಂತ, ಹಾಗೂ ಇವರುಗಳ ಸಂಬಂಧಿಯಾದ ಗುಣಬಾ ಶೆಣ್ವಿ ಇವರು ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿರುವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಎಂದು ಮುಂದಿನ ವರದಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಇವರೆಲ್ಲರುಗಳ (ಒಬ್ಬಿಬ್ಬರ ಹೊರತು) ಬಂಧನಕ್ಕಾಗಿ ತಲಾ ಒಂದು ಸಾವಿರ ಬಹುಮಾನ ಘೋಷಿಸಿದೆ. ದಾಂಡೇಲಿ, ಉಳವಿ, ಮುಂತಾದ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಇವರ ಉಗ್ರ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ವರದಿಗಳಿವೆ.[16] ಜೂನ್ ೨೪ರಂದು ಗೋವೆಯ ಕಡೆಯಿಂದ ಅಂಕೋಲಾ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲೂ ಅವರು ಹಾವಳಿ ಮಾಡಿದರು.[17] ಆಗಸ್ಟ್ ಮೊದಲವಾರ ಜಗಳಬೆಟ್ಟದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಒಂದು ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಚಿಂತೋಬಾ ಫಡ್ನಿಸ್ ಹಾಗೂ ಸಿದ್ದಿ ಬಸ್ತ್ಯಾಂವ್ ಹತರಾದರು.[18] ಆಗಸ್ಟ್ ೧೫ರ ನಂತರ ಅವರ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ವಿವರ ಸಿಗದು. ಲೆ॥ ಡ್ರೆವರ್, ಗ್ರಿಯರ್ಸ್ವೆನ್ ಹಾಗೂ ಡ್ಯೂರಿ ಆಗಸ್ಟ್ ೧೫ ರಂದು ಬಂಡುಕೋರರ ಗುಂಪಿನ ಮೇಲೆ ತೀವ್ರ ದಾಳಿ ಮಾಡಿದ ನಂತರ ಅವರು ಚದರಿ ಹೋದರು.[19] ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ, ಎಂದರೆ ತನ್ನ ಸಾವಿಗೂ ಮೊದಲು ಸಿದ್ದಿ ಬಸ್ತ್ಯಾಂವ್ ದರೋಡೆ ನಡೆಸಿದ್ದ ಹಲವು ಪ್ರಕರಣಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡರ ವರದಿಯೂ ದೊರೆತಿದ್ದು ಅಪಹರಿಸಿದ್ದ ಪಾತ್ರೆ ಪರಡಿಗಳನ್ನು ಆತ ಹೂತು ಇಟ್ಟಿದ್ದ.[20] ಪೋರ್ತುಗೀಸರ ನೆರವಿನಿಂದ ಚದರಿಹೋಗಿದ್ದ ಜನರಲ್ಲಿ ಹಲವರನ್ನು ಬಂಧಿಸಲಾಯಿತು. ಅವರಲ್ಲಿ ನಾಲ್ವರನ್ನು ಫಾಸಿಗೇರಿಸಲಾಯಿತು, ಇತರ ಕೆಲವರನ್ನು ಸಾಗರದಾಚೆ ಗಡೀಪಾರು ಮಾಡುವ ಇಲ್ಲವೆ ಆಜೀವ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸಲಾಯಿತು, ಎಂದು ಕೊನೆಯದಾಗಿ ೧೮೬೦-೬೧ರ ವರದಿ ಹೇಳುತ್ತದೆ.[21]

ಉತ್ತರಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಆಡಳಿತ ಯಂತ್ರ ಎಷ್ಟು ದುರ್ಬಲವಾಗಿತ್ತು, ಕಂದಾಯ ಸಂಗ್ರಹದ ವಿನಾ ಇತರ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ಸರಕಾರ ಎಷ್ಟು ಅಲಕ್ಷಿಸಿತ್ತು, ಎಂಬುದು ಈ ಬಂಡಾಯದ ಬಗೆಗಿನ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ವರದಿಗಳಿಂದಲೇ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ೧೮೬೨ರಲ್ಲಿ ಕೆನರಾ ಜಿಲ್ಲೆಯನ್ನು ವಿಭಜಿಸಿ, ಉತ್ತರಕನ್ನಡಜಿಲ್ಲೆಯನ್ನು ಸೃಜಿಸಿ ಅದರ ನಿಯಂತ್ರಣಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ಮುಂಬೈ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ವರ್ಗಾಯಿಸಿದ್ದು ಇದರ ಗಮನಾರ್ಹ ಪರಿಣಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು.

---

16. ಅದೇ, ಸಂಖ್ಯೆ ೫೬೮, ೧೭-೪-೧೮೫೯; ೧೧೪೧, ೨೫-೮-೧೮೫೯
17. ಅದೇ, ಸಂಖ್ಯೆ ೯೫೧, ೧೧-೭-೧೮೫೯
18. ಅದೇ, ಸಂಖ್ಯೆ ೧೧೪೧, ೨೫-೮-೧೮೫೯
19. ಅದೇ, ಸಂಖ್ಯೆ ೧೫೨೧, ೮-೧೧-೧೮೫೯
20. ಅದೇ, ಸಂಖ್ಯೆ ೧೧೮೫, ೩-೯-೧೮೫೯
21. ಎಡ್ಮಿನಿಸ್ಟ್ರೇಟಿವ್ ರಿಪೋರ್ಟ್, ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರೆಸಿಡೆನ್ಸಿ, ೧೮೬೦-೬೧